

มาตรฐานสภาพแวดล้อมทางกายภาพในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ
Physical Environmental Standards for Elderly Care Projects of the
Government Authority Organization

รับบทความ	19/02/2567
แก้ไขบทความ	09/04/2567
ยอมรับบทความ	29/04/2567

เบญญาภา ศรีอุทธา ไตรรัตน์ จารุทัศน์
ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Benyapa Sriuttha, Trirat Jarutat
Department of Housing, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University
Benyapa.Sriuttha@outlook.com, trirat13@gmail.com

บทคัดย่อ

“สถานสงเคราะห์คนชรา” คือ บริการรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทางสังคม ให้การอุปการะผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน เช่น ถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้อุปการะดูแล ไม่มีที่อยู่อาศัย ฐานะยากจน แต่จากรายงานการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2562 กลับพบว่า สภาพแวดล้อมที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งเกิดจากการขาดการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามคู่มือการปฏิบัติงานและมาตรฐานการสงเคราะห์คนชราอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2563 กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศ “กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563” โดยมีผลบังคับใช้กับสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ เนื่องจากถือเป็นสถานประกอบการกิจการการดูแลผู้สูงอายุ ที่มีความจำเป็นจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกระงับการให้บริการ แต่กลับยังไม่พบการขึ้นทะเบียนของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐตามกฎหมายกระทรวงดังกล่าว ประเด็นข้างต้นจึงกลายเป็นที่มาสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพปัจจุบันของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกันของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐต่างสังกัดตามมาตรฐานด้านสถานที่ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ โดยกลุ่มตัวอย่างจะศึกษาจากผู้ปกครองและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐจำนวน 8 แห่ง

ผลการศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่า ลักษณะทางกายภาพในภาพรวมค่อนข้างเป็นไปตามมาตรฐาน ในหมวดพื้นที่ให้บริการและหมวดประตู ส่วนหมวดห้องน้ำ ควรเพิ่มเติมการติดตั้งราวจับในตำแหน่งพื้นที่อาบน้ำและตลอดทางเดินภายในห้องน้ำ เพื่อช่วยเพิ่มความปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุขณะใช้งาน ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามลักษณะที่พบในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐเบื้องต้นให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านสถานที่ ทั้งนี้ ภาครัฐควรจัดสรรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อดำเนินการปรับปรุงอย่างเหมาะสมกับโครงสร้างอาคารที่มีอายุการใช้งานยาวนาน และควรคำนึงถึงการจัดสรรพื้นที่ตามภาวะสุขภาพที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุในอนาคต

คำสำคัญ: มาตรฐาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ การปรับปรุง ผู้สูงอายุ

Abstract

"The elderly care center" is one type of service that is crucial for the elderly who are experiencing social issues, offering aid to the elderly who are in difficult and unpleasant situations, such as being abandoned, missing caretakers, lacking shelter, and living in poverty. However, based on performance evaluation reports and the effectiveness of elderly care operations of local government organizations for the elderly in fiscal C.E. 2017-2019, it was discovered that the living conditions for the elderly in elderly care centers operated by provincial administrative organizations did not meet standards. This had an influence on the elderly's quality of life since operations were not monitored and evaluated on a continual basis to ensure compliance with operational rules and elderly care standards. Furthermore, in 2020, the Ministry of Public Health announced the "Ministerial Regulations on Standards for Facilities, Safety, and Service Provision in Establishments for Elderly Care or Persons with Disabilities, C.E. 2020," which went into effect for government elderly care centers because they are considered establishments providing elderly care services and have to comply with the particular requirements in order to avoid service suspension. However, no registration of government elderly care centers under the previously mentioned rules has been located. As a result, the study focused on this issue, with the objective of investigating the existing physical environment conditions of government elderly care centers in order to assess and compare the various physical environment circumstances of connected state-run elderly care institutions based on facility requirements. Additionally, suggestions for upgrading the physical environment of government elderly care centers will be presented. The study sample consists of 8 case studies involving director and staff members in the government elderly care centers.

The research resulted that the general physical environment accomplishes standards, mostly in the service areas and entrances. However, additional improvements to restrooms are required, such as the installation of grab bars in bathing areas and along restroom walkways. These modifications were made for better safety for elderly users. In order to meet facilities standards requirements, researchers advised basic environmental modifications based on problems noticed at the government elderly care center. Furthermore, the issue requires that the government set up specialists to make suitable modifications to the long-standing building structures. In the future, planning for space should take consideration of the different health situations of the elderly population.

Keywords: *standard, physical environment, government elderly care center, improvement, elderly people*

บทนำ

สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุกำลังเกิดขึ้นทั่วโลกโดยใน พ.ศ. 2565 ประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกมีจำนวน 1.016 พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรโลกทั้งหมด และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 2.156 พันล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 22 ของประชากรโลกทั้งหมด ใน พ.ศ. 2593 โดยทวีปเอเชียจะมีประชากรสูงอายุมากที่สุดในโลก (WHO, 2015)

สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย มีระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ที่ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” (aged society) และใน พ.ศ. 2565 ประเทศไทยก็เข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (complete aged society) โดยมีประชากรอายุมากกว่า 60 ปี กว่าร้อยละ 20 จากประชากรทั้งหมด ทั้งยังมีการคาดการณ์ว่า พ.ศ. 2576 ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด” (super aged society) ที่ประชากรอายุมากกว่า 60 ปี จะมีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ทั้งนี้ เนื่องจากประชากรมีอายุยาวนานขึ้น ด้วยความก้าวหน้าทางการแพทย์และระบบสาธารณสุข และด้วยสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนไปกลายเป็นกระแสทุนนิยม ส่งผลต่อโครงสร้างครอบครัวกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งกลายเป็นปัญหาทางสังคม ซึ่งพบคล้ายกันในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นต้องเข้ามาอยู่ในความดูแลของภาครัฐมากขึ้น ซึ่งบริการรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทางสังคม คือ การบริการสาธารณะในรูปแบบสถาบันที่เรียกว่า “สถานสงเคราะห์คนชรา”

นับตั้งแต่ “สถานสงเคราะห์คนชรabanบางแค” ก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยใน พ.ศ. 2496 โดยมีหน้าที่ให้การอุปการะผู้สูงอายุ ที่มีความสมัครใจ ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน เช่น ถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้อุปการะดูแล ไม่มีที่อยู่อาศัย ฐานะยากจน โดยไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่มีความพิการทุพพลภาพ หรือจิตฟั่นเฟือน ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 กำหนดว่า “รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” จึงได้มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขึ้น เป็นที่มาให้ในปัจจุบันสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐแบ่งการดูแลเป็น 2 สังกัด ได้แก่ สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) 12 แห่ง และสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 15 แห่ง ในพื้นที่ 22 จังหวัด อย่างไรก็ดี หลังการถ่ายโอนสถานสงเคราะห์คนชราสู่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ปรากฏผ่านมาในรายงานการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2562 พบว่า สภาพแวดล้อมที่พิกัดภัยสำหรับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่เป็นไปตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นของผู้วิจัย พ.ศ. 2566 นอกเหนือจากรายงานข้างต้นยังพบว่า ตู้เสื้อผ้าและตู้เก็บของมีไม่เพียงพอ บางตำแหน่งชำรุดเนื่องจากความชื้น และปลวก รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น รววจักรบันไดมีเพียงด้านเดียว บันไดทรุดทำให้ระยะลูกตั้งขึ้นบันไดไม่สม่ำเสมอ มีทางลาดชัน เอียงเกินองศาที่สะดวกต่อการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เป็นต้น

สภาพแวดล้อมอันไม่เป็นไปตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ เป็นปัญหาของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐทั้งในอดีตและปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตลอดจนส่งผลต่อภาพลักษณ์การให้บริการสงเคราะห์ของรัฐ นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขยังได้ประกาศ “กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563” โดยมีข้อกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ร่วมด้วย โดยงานวิจัยนี้จะเน้นไปที่กฎกระทรวงข้างต้นเป็นหลัก เนื่องจากสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐถือเป็นสถานประกอบการประเภทดังกล่าว ที่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ผ่านมา พบว่า มีงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดังต่อไปนี้ 1) การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ในทัศนะของผู้ปฏิบัติงาน (จิรวุฒิ ศิริรัตน์, 2546) ศึกษาเกี่ยวกับมาตรการของรัฐในการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัย และทัศนะของ

ผู้ปฏิบัติงานต่อการจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ 2) การใช้พื้นที่ภายนอกอาคารในโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร (วีรยา ทัดตากร, 2547) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ภายนอกอาคารและพื้นที่กิจกรรมของสถานสงเคราะห์คนชรา รวมทั้งวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติ 3) มาตรฐานขั้นต่ำของพื้นที่ห้องพักและพื้นที่ส่วนกลางของสถานดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (กิตติอร ศิริสุข, 2563) พบว่า เป็นการศึกษามาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุในโครงการที่พักอาศัยผู้สูงอายุ (retirement home) และสถานบริบาลผู้สูงอายุ (nursing home) ในขณะที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อแตกต่าง จากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ผ่านมา คือมุ่งเน้นศึกษาลักษณะทางกายภาพอาคารในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ถึงแม้ จะมีการศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อม หรือมีการศึกษาเป็นสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐเช่นเดียวกัน แต่ยังไม่พบการศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมาตรฐานด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการดูแลในสถาบัน หมายถึง การจัดบริการที่พักอาศัยหรือศูนย์ รวมถึงมีการจัดกิจกรรมทางสังคม เพื่อให้ ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ตอบสนองความต้องการ และให้การดูแลปกป้อง ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพให้แก่ ผู้รับบริการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (Jones & Fowles, 2527) ซึ่งการดูแลในสถานสงเคราะห์เป็นบริการที่จัดให้ผู้สูงอายุที่ประสบ ปัญหาความเดือดร้อน ฐานะยากจน ไร้ญาติ ถูกทอดทิ้ง ขาดผู้ให้การเลี้ยงดู ไม่มีที่อยู่อาศัย หรือไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ อย่างมีความสุข รวมทั้งครอบครัวของผู้สูงอายุไม่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ และไม่มีเวลาเพียงพอ เพราะผู้สูงอายุที่อายุ มากขึ้นจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งบริการในสถานสงเคราะห์ จะให้บริการพื้นฐานในปัจจุบัน 4 ตามความจำเป็น ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ตลอดจนบริการอื่น ๆ ในการส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้แก่ การรักษาพยาบาล กายภาพบำบัด งานอดิเรก ศาสนกิจ สังคมสงเคราะห์ กิจกรรมส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม นันทนาการ และอาชีพกิจ เป็นต้น

มาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ด้านสภาพแวดล้อมที่พักอาศัย มีหลักเกณฑ์ในการจัดสภาพแวดล้อมที่พักอาศัย ดังต่อไปนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548) 1) มีความปลอดภัยทางกายภาพ 2) สามารถเข้าถึงได้ง่าย 3) สามารถ สร้างแรงกระตุ้น 4) ดูแลรักษาง่าย โดยสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพ คือ ห้องน้ำ ควรมีราวยึดเกาะตลอด ทางเดิน ควรมีเก้าอี้สำหรับนั่งอาบน้ำ โดยต้องเป็นเก้าอี้ที่ติดอยู่กับที่เพื่อป้องกันการลื่นไถล พื้นห้องน้ำควร ปูด้วยวัสดุเนื้อ หนา หรือแผ่นยางกันลื่น ไม่มีตะไคร่น้ำหรือเปียกชื้น ห้องนอน ไม่ควรวางสิ่งของที่จำเป็น จะทำให้เป็นแหล่งสะสมของฝุ่น ละออง และอาจทำให้ผู้สูงอายุเดินชนได้ เตียงนอนควรสูงในระดับที่ผู้สูงอายุนั่งแล้วสามารถวางเท้าถึงพื้น เก้าอี้สำหรับ ผู้สูงอายุต้องมีพนักพิง มีที่วางแขน บันได ความสูงของบันไดแต่ละขั้นไม่ควรเกิน 6 นิ้ว ขอบบันไดแต่ละขั้น ควรติดวัสดุกันลื่น และมีแถบสีที่แตกต่างจากขั้นอื่น พื้นห้องไม่ควรมีธรณีประตู

มติคณะรัฐมนตรีให้หน่วยงานราชการ สํารวจและจัดทําส่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการเข้าถึงได้ (สำนัก บปรมาณ, 2552) สาระสำคัญ คือสำหรับอาคารสิ่งก่อสร้างเดิมที่ก่อสร้างแล้ว แต่ยังไม่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการ ขอให้พิจารณาจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ทางลาด ห้องน้ำ ที่จอดรถ ป้ายและสัญลักษณ์ และบริการข้อมูล

กฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563 ซึ่งมีหลักเหตุผล คือคำนึงถึงประโยชน์ของผู้สูงอายุ หรือผู้มี ภาวะพึ่งพิงเป็นหลัก เพื่อคุ้มครองสิทธิและความปลอดภัยของผู้รับบริการ ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ และสร้าง ความเชื่อมั่นแก่ประชาชนออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 (สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2563) กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และ

การให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้มีภาวะพึ่งพิง เพื่อให้สถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทนี้สามารถดำเนินการได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นไปตามหลักความปลอดภัยและสุขอนามัย และผู้รับบริการได้รับความปลอดภัยและได้รับการอย่างเหมาะสม

แนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design, Design for all) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งก่อสร้างที่สามารถใช้งานได้โดยทุกคน โดยไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ หรือผู้ทุพพลภาพ ซึ่งแนวคิดนี้ได้มีพื้นฐานมาจากการออกแบบที่ไม่มีสิ่งกีดขวาง (barrier-free design) ซึ่งเน้นการตัดสินใจในการออกแบบเพื่อลด หรือกำจัดอุปสรรคที่อาจเป็นอันตราย หรือขัดขวางในการใช้งาน และยังมีการนำเอาหลักการจากการออกแบบสำหรับคนทั้งหมด (Design for All: DFA) มาประยุกต์ใช้ด้วย โดยสามารถจัดกลุ่มหลักการ ได้เป็น 3 กลุ่มหลัก (ไตรรัตน์ จารุทัศน์, 2561) คือ กลุ่มที่ 1 เป็นหลักของการใช้งานอย่างเท่าเทียมกัน ยืดหยุ่น และใช้งานง่าย กลุ่มที่ 2 เป็นหลักของการสื่อความหมายที่เข้าใจง่าย และป้องกันการใช้งานที่ผิดพลาดได้ กลุ่มที่ 3 เป็นหลักของการให้โอกาสคนที่ด้อยที่สุดสามารถใช้งานได้ โดยใช้แรงน้อย และมีพื้นที่ที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพปัจจุบันของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ
2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐแต่ละสังกัดตามมาตรฐานด้านสถานที่ในกฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563
3. เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ สำหรับอาคารเรือนนอนของผู้สูงอายุกลุ่มช่วยเหลือตัวเองได้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา : ดำเนินการศึกษาข้อมูลลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ตลอดจนการเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ สำหรับอาคารเรือนนอนของผู้สูงอายุกลุ่มช่วยเหลือตัวเองได้ ให้มีความเหมาะสมสำหรับการบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และอายุยาวนานขึ้นในอนาคตต่อไป

ขอบเขตด้านกรณีศึกษา : ดำเนินการศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ด้านสภาพแวดล้อมที่พิกอาศัย และกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563 ในอาคารเรือนนอนของผู้สูงอายุกลุ่มช่วยเหลือตัวเองได้ อีกทั้งในการคัดเลือกสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ในลักษณะเป็นคู่เทียบระหว่างสังกัดการปกครอง กระจายใน 4 ภูมิภาค (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้) ภูมิภาคละ 2 แห่ง โดยพิจารณาหลักเกณฑ์ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

- เป็นสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ และจำนวนผู้สูงอายุใช้บริการ มากที่สุดเป็นอันดับต้นของแต่ละภูมิภาค
- เป็นสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ที่ตั้งอยู่ในภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน เพื่อควบคุมตัวแปรด้านสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ

ตาราง 1 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ภายใต้การดูแล		รายชื่อสถานสงเคราะห์ภาครัฐ		จังหวัด		ผู้สูงอายุ (คน) ³²		ที่ให้บริการ (คน) ³³		
กระทรวงการ พัฒนาสังคมฯ (พม.)	1. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) 2. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง 3. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (บ้านบางแค 1) 4. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค 2 5. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี 6. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค 7. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านปทุมธานี 8. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดนครพนม 9. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุชายแดน 10. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านกูด 11. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านก้อหิน 12. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดสงขลา	ภาคกลาง	พม.	ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (บ้านบางแค 1)	กรุงเทพมหานคร	1,191,450	225	1. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางแค (บ้านบางแค 1) 2. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2		
				ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค 2	ชลบุรี	239,126	160			
				ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุชุมชนแออัด	อยุธยา	166,832	149			
				ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี	ปทุมธานี	196,330	90			
		สง.	พม.	สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2	กรุงเทพมหานคร	1,191,450	125	3. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านธรรมปกรณ์ 4. สถานสงเคราะห์คนชราโรงพยาบาลจิตเวช		
				ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุต้นแดง	เชียงใหม่	1,191,450	(ไม่กลับ)			
				สถานสงเคราะห์คนชรานครปฐม	นครปฐม	178,890	44			
				สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่องิ้วเงินปทุมธานี)	นครปฐม	178,890	43			
		สง.	พม.	สถานสงเคราะห์คนชราบ้านพอพูน	ตาก	158,414	119	5. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านปริณิณ 6. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง)		
				สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่องิ้วเงินปทุมธานี)	กาญจนบุรี	149,284	64			
				สถานสงเคราะห์คนชราบ้านจันทร์บุรี	จันทบุรี	107,919	54			
				ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านกูด	เชียงใหม่	379,837	125			
องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (อปท.)	1. สถานสงเคราะห์คนชราวิทยทองนิคม 2. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านเขาอ้อมแก้ว 3. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุศรีสุโขทัย 4. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 5. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุต้นแดง 6. สถานสงเคราะห์คนชราบางกรวย 7. สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่องิ้วเงินปทุมธานี) 8. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านพอพูน 9. สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่องิ้วเงินปทุมธานี) 10. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านจันทร์บุรี 11. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง) 12. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ (พื้หลักง) 13. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม 14. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านคู่อ่องพินัดัก 15. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง	ภาคเหนือ	พม.	ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์	เชียงใหม่	379,837	74	7. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดสงขลา 8. สถานสงเคราะห์คนชรา บ้านศรีตรัง		
				ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง	ลำปาง	191,677	89			
				สถานสงเคราะห์คนชราวิทยทองนิคม	เชียงใหม่	379,837	74			
				สถานสงเคราะห์คนชราบ้านเขาอ้อมแก้ว	นครสวรรค์	233,366	93			
		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	พม.	ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุศรีสุโขทัย	พิจิตร	181,052	34	5. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านปริณิณ 6. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง)		
				ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุชายแดน	บุรีรัมย์	351,512	67			
				ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุชายแดน	ขอนแก่น	280,292	(ไม่กลับ)			
				ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดนครพนม	นครพนม	118,260	74			
		สง.	พม.	สถานสงเคราะห์คนชราบางกรวย	กาฬสินธุ์	510,588	75	7. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดสงขลา 8. สถานสงเคราะห์คนชรา บ้านศรีตรัง		
				สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่องิ้วเงินปทุมธานี)	นครราชสีมา	510,588	69			
				สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ (พื้หลักง)	มหาสารคาม	183,995	63			
				สถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม	สงขลา	247,582	102			
ภาคใต้	พม.	ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดสงขลา	ยะลา	70,413	63	7. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดสงขลา 8. สถานสงเคราะห์คนชรา บ้านศรีตรัง				
		ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านท่าหิน	ภูเก็ต	53,920	69					
		ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านกูด	ตรัง	114,804	75					
		สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง	ชุมพร	98,907	62					
เกณฑ์ การคัดเลือก	จากสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ทั้ง 27 แห่ง แบ่งเป็น 2 สังกัด	แบ่งเป็น 4 ภูมิภาค	1. เป็นสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ และจำนวนผู้สูงอายุใช้บริการ มากที่สุดเป็นอันดับต้นของแต่ละภูมิภาค					คัดเลือกในลักษณะเป็นคู่เทียบ ระหว่างสังกัดการปกครอง 2 สังกัด		
			2. เป็นสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่มีความเสี่ยง เพื่อควบคุมตัวแปรด้านสังคม และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ							

ที่มา: เรียบเรียงโดยผู้วิจัย จาก สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2566 โดย กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566a. และ สถิติผู้สูงอายุผู้ใช้บริการภายในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ โดย กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566b. (<https://www.dop.go.th/th/know/1>).

จากตาราง 1 สามารถคัดเลือกสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ จากทั้งหมด 4 ภูมิภาค มี 27 แห่ง ได้เป็นภูมิภาคละ 2 แห่ง รวม 8 แห่ง ดังนี้ ภาคกลาง ได้แก่ 1) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค 2) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 ภาคเหนือ ได้แก่ 3) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ เชียงใหม่ 4) สถานสงเคราะห์คนชราโรงพยาบาลจิตเวช ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ 5) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านปริณิณ 6) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง) ภาคใต้ ได้แก่ 7) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดสงขลา และ 8) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง

ขอบเขตของประชากร : ประชากรที่กำหนดในการศึกษาครั้งนี้มี 2 กลุ่มใหญ่คือ 1) ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์คนชรา และ 2) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชรา สามารถแจกแจงรายละเอียดจำนวนในแต่ละกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์คนชรา 8 ท่าน ประกอบด้วย 1) ผู้ปกครองศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค 2) ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 3) ผู้ปกครองศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ 4) ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์คนชราโรงพยาบาลจิตเวช 5) ผู้ปกครองศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านปริณิณ 6) ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง) 7) ผู้ปกครองศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดสงขลา และ 8) ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชรา 24 ท่าน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุให้ครอบคลุมอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพร่างกาย ด้านสภาพจิตใจ และด้านพฤติกรรม ยกตัวอย่างเช่น ตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ ตำแหน่งพี่เลี้ยง หรือผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ ตำแหน่งนักจิตวิทยา

ตำแหน่งนักกายภาพ ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ และนักกิจกรรมนันทนาการ ตำแหน่งละ 1 ท่าน จำแนกการ
สัมภาษณ์กระจายไปตามกรณีศึกษา 8 กรณีศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสำรวจ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาสอดคล้อง
กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยพิจารณาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม หรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ
วัตถุประสงค์ (IOC : Index of Item Objective Congruence) เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้
ในงานวิจัย ดังนี้

**แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์คนชรา โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์
คนชรา** ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ และขั้นตอนในการปรับปรุงสถานที่ของสถานสงเคราะห์
คนชราภาครัฐ โดยคำถามในแบบสัมภาษณ์จะถูกกำหนดขึ้นภายใต้กรอบวัตถุประสงค์การวิจัย และจะนำไปทดลอง
เพื่อตรวจสอบข้อมูล และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ หากมีการเปลี่ยนแปลงแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์เพิ่มเติม
เพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ และนำข้อมูลพร้อมข้อเสนอแนะมาเขียนอภิปรายผลประกอบบทความวิจัย

**แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชรา โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่
ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชรา** ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพการใช้งาน ความต้องการ และอุปสรรค
ในการใช้งาน โดยคำถามในแบบสัมภาษณ์จะถูกกำหนดขึ้นภายใต้กรอบวัตถุประสงค์การวิจัย และจะนำไปทดลองเพื่อ
ตรวจสอบข้อมูล และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ หากมีการเปลี่ยนแปลง แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์เพิ่มเติม
เพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ และนำข้อมูลพร้อมข้อเสนอแนะมาเขียนอภิปรายผลประกอบบทความวิจัย

แบบสำรวจ โครงสร้างแบบสำรวจแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ แบบสำรวจทางกายภาพ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล
ทั่วไปเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ขนาดการใช้งานพื้นที่ พร้อมภาพร่าง/ภาพถ่ายเพื่อให้เห็นสภาพพื้นที่จริงของ
สถานสงเคราะห์คนชรา และแบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการทุพพลภาพและคนชราตามมาตรฐาน
ซึ่งมีที่มาจากการศึกษาข้อกำหนดและกฎหมาย ได้แก่ กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ความปลอดภัยและ
การให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทกิจการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563 และมาตรฐาน
การสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

ผลของงานวิจัย

จากการศึกษาเรื่องมาตรฐานสภาพแวดล้อมทางกายภาพในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ สามารถสรุปผลการวิจัย
ตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

ศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพปัจจุบันของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ

จากการสำรวจข้อมูลสภาพแวดล้อมทางกายภาพเบื้องต้นของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ ลักษณะของ
สถานสงเคราะห์คนชราสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีลักษณะเป็นทั้งอาคารอยู่อาศัยรวม
และบ้านพักเดี่ยวสำหรับผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นห้องพักรวม มีขนาดพื้นที่ใช้สอยโดยรวมตั้งแต่ 27.00–
120.00 ตร.ม. อาศัยอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2-12 คน ห้องน้ำโดยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นห้องน้ำรวม พบห้องน้ำส่วนตัวใน
ห้องพักรวม ณ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการฯ บ้านบางแคเพียงแห่งเดียว ในขณะที่ลักษณะของสถานสงเคราะห์
คนชราสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะเป็นอาคารอยู่อาศัยรวมทั้ง 4 กรณีศึกษามีขนาดพื้นที่ใช้สอย
โดยรวมตั้งแต่ 65.00–70.00 ตร.ม. อาศัยอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 8-10 คน ห้องน้ำโดยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นห้องน้ำรวม
ภายในแบ่งห้องสำหรับสุขาและอาบน้ำ ส่วนการจัดสรรพื้นที่ส่วนกลางหลักสำหรับกิจวัตรของผู้สูงอายุที่ทุกสถาน

สงเคราะห์คนชราภาครัฐมีเหมือนกัน คือพื้นที่ส่วนรับประทานอาหารและสวนหย่อม ส่วนพื้นที่อาชีวบำบัด กิจกรรมบำบัด ศาสาธรรม ลานออกกำลังกาย เป็นพื้นที่ส่วนประกอบที่แต่ละสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐจะมี หรือไม่มีแตกต่างกันไป และผู้วิจัยได้ทำการสำรวจการใช้งานในปัจจุบันจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีที่มาจากกรอบสมภาพแวดล้อมที่พิกอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548) และเข้าสำรวจพื้นที่จริงของกรณีศึกษา ทั้ง 8 แห่งโดยสามารถรายงานผลการศึกษาดังนี้

ตาราง 2 ข้อมูลการใช้งานในปัจจุบันจากความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ (เชิงรายละเอียด)

หลักเกณฑ์ในการจัดสภาพแวดล้อม	ประเด็นปัญหาการใช้งานที่พบ		สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์				สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น			
			ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ				สถานสงเคราะห์คนชรา			
			บ้านบางแค	บ้านธรรมเปรม (เชียงใหม่)	บ้านบุรีรัมย์	สงขลา	บ้านบางแค 2	วิทยทองนิเวศน์	บ้านธรรมเปรม (วัดม่วง)	บ้านศรีตรัง
ความปลอดภัยทางกายภาพ	พื้นไม่เรียบเสมอกัน	ความคิดเห็นเจ้าหน้าที่			อาคารทรุดตัว บางจุด เกิดน้ำขังบนพื้น				กระเบื้องทางเดินหลุดร่อน	พื้นทรายเป็นหลุม เกิดเป็นหลุม
		การใช้งานจริง								
	ผิวเพดานมีน้ำรั่วซึม	ความคิดเห็นเจ้าหน้าที่				วัสดุไม่มีคุณภาพ ชำรุดง่าย		วัสดุหลังคาเก่า		
		การใช้งานจริง								
ความปลอดภัยทางกายภาพ	พื้นที่ไม่เพียงพอสำหรับแยกเป็นสัดส่วน	ความคิดเห็นเจ้าหน้าที่	ผู้สูงอายุ มักเอาเสื่อมาแขวนแทนม่าน			ผู้สูงอายุที่มีอาการหลงมักรบกวนผู้สูงอายุอื่น			ผู้สูงอายุไม่มีพื้นที่ส่วนตัว	
		การใช้งานจริง								
	ผู้สูงอายุเก็บสิ่งของที่ไม่จำเป็นในห้องนอน	ความคิดเห็นเจ้าหน้าที่	ผู้สูงอายุ ทำราวแขวนของใช้ขึ้นเอง	ผู้สูงอายุชอบเก็บของต่าง ๆ ไว้ใกล้ตัว	ผู้สูงอายุชอบสะสมของ	ผู้สูงอายุชอบของไวโนตุ้				
		การใช้งานจริง								
การเข้าถึงและความสะดวกในการใช้งาน	ผู้สูงอายุไม่ใช้งานทางลาด	ความคิดเห็นเจ้าหน้าที่	ราวจับทางลาดใช้งานไม่สะดวก			ทางลาดอยู่ไกลจากทางเข้าอาคาร			ทางลาดชันเกินไป	
		การใช้งานจริง								
	ผู้สูงอายุไม่ใช้งานอาคารชั้น 2	ความคิดเห็นเจ้าหน้าที่	บันไดไม้ชำรุด	ผู้สูงอายุขึ้น-ลงบันไดลำบาก						
		การใช้งานจริง								
การดูแลรักษา	สิ่งอำนวยความสะดวก	ความคิดเห็นเจ้าหน้าที่	ลิฟท์ใช้งานไม่ได้							

หลักเกณฑ์ ในการจัดสภาพแวดล้อม	ประเด็นปัญหา การใช้งานที่พบ		สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์				สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น			
			ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ				สถานสงเคราะห์คนชรา			
			บ้านบางแค	บ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่)	บ้านบุรีรัมย์	สงขลา	บ้านบางแค 2	วัยทองนิเวศน์	บ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง)	บ้านศรีตรัง
	ติดตั้ง ภายนอก	การใช้ งานจริง								

ที่มา: เรียบเรียงโดย ผู้วิจัย, 2567

จากตาราง 2 พบว่า ปัญหาการใช้งานที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐกล่าวถึงเป็นส่วนใหญ่ คือประเด็นด้านความปลอดภัยทางกายภาพ อันได้แก่ ปัญหาพื้นไม่เรียบเสมอกัน ปัญหาฝ้าเพดานมีน้ำรั่วซึม ซึ่งมีสาเหตุมาจากความเสื่อมโทรมของอาคารที่มีอายุการใช้งานมานาน ปัญหาพื้นที่ไม่เพียงพอสำหรับแยกเป็นสัดส่วนจากข้อจำกัดด้านโครงสร้างอาคาร และปัญหาผู้สูงอายุเก็บสิ่งของที่ไม่จำเป็นในห้องนอนซึ่งเป็นปัญหาจากพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งในประเด็นการเข้าถึงและความสะดวกในการใช้งาน พบปัญหาผู้สูงอายุไม่ใช้งานทางลาดจากหลายสาเหตุ ทั้งจากลักษณะทางกายภาพของทางลาดที่ชันเกินไป และทั้งจากพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่ไม่คุ้นชินกับการใช้งานทางลาด ที่ได้รับการติดตั้งภายหลัง และปัญหาผู้สูงอายุไม่ใช้งานอาคารชั้น 2 สาเหตุมาจากความเสื่อมโทรมของอาคาร และการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุที่ถดถอยลง ซึ่งถึงแม้ลักษณะทางกายภาพของบันไดจะเป็นไปตามขนาดที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุใช้งานก็ตาม แต่ผู้สูงอายุก็ไม่สามารถใช้งานบันไดที่มีจำนวนขั้นมากได้สะดวกอยู่ดี และ ในประเด็นการดูแลรักษา พบปัญหา ลิฟท์ใช้งานไม่ได้ สาเหตุจากการติดตั้งลิฟท์ภายนอกอาคาร จำเป็นต้องได้รับการบำรุงรักษาต่อเนื่อง ซึ่งการบำรุงรักษาลิฟท์อยู่นอกเหนือความสามารถของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชรา และต้องใช้งบประมาณ

วิเคราะห์และเปรียบเทียบลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐแต่ละสังกัดตามมาตรฐานด้านสถานที่ ในกฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการทุพพลภาพและคนชราตามมาตรฐานด้านสถานที่ ในกฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563 (ภาพรวม)

หมวดรายการ ที่ทำการสำรวจ	สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์				สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น			
	ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ				สถานสงเคราะห์คนชรา			
	บ้านบางแค	บ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่)	บ้านบุรีรัมย์	สงขลา	บ้านบางแค 2	วัยทองนิเวศน์	บ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง)	บ้านศรีตรัง
1.หมวดพื้นที่ให้บริการ								
มีทางที่ใช้ในการเข้าและออกโดยสะดวก	●	●	●	●	●	●	●	●
มีความกว้างของทางเดินไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตร	●	●	●	○	●	●	○	●
มีการทำความสะอาดและจัดสถานที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย	●	●	●	●	●	●	●	●
มีการแบ่งเขตพื้นที่บริเวณที่ให้บริการอย่างชัดเจน	●	●	●	●	●	●	●	●
มีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับการประกอบกิจกรรม หรือสันทนาการที่หลากหลาย	●	●	●	●	●	●	●	●

หมวดรายการ ที่ทำการสำรวจ	สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์				สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น			
	ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ				สถานสงเคราะห์คนชรา			
	บ้านบางแค	บ้านธรรมปารณ์ (เชียงใหม่)	บ้านไร่รัมย์	สงขลา	บ้านบางแค 2	วัยทองนิเวศน์	บ้านธรรมปารณ์ (วัดม่วง)	บ้านศรีตรัง
เครื่องเรือนต้องมีความปลอดภัยในการใช้สอย ถ้ามีมุมแหลม ต้องติดตั้งอย่างกันกระแทก	●	●	●	●	●	●	●	●
2.หมวดประตู								
ประตูเป็นแบบเปิดออกภายนอก หรือแบบบานเลื่อน	●	●	●	●	●	●	●	●
ประตูกว้างสุทธิไม่ต่ำกว่า 90 เซนติเมตร	●	●	●	●	●	●	●	●
ไม่มีธรณีประตู	○	●	○	●	○	●	●	●
3.หมวดห้องน้ำ								
ระดับพื้นผิวภายในห้องน้ำราบเรียบเสมอกัน มีระดับเสมอกับพื้นภายนอก	○	●	○	●	○	●	●	●
พื้นห้องน้ำต้องมีความลาดเอียงเพียงพอไปยังช่องระบายน้ำทิ้ง เพื่อที่จะไม่ให้มีน้ำขังบนพื้น	●	●	v	●	●	●	v	●
โถส้วมชนิดนั่งราบ สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 40 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 45 เซนติเมตร มีพนักพิงและมีราวจับยึดผนังอย่างน้อยหนึ่งด้าน	○	●	●	●	●	●	○	●
อ่างล้างมือ มีราวจับที่ด้านข้างของอ่าง	○	○	○	●	○	○	○	○
ที่นั่งสำหรับอาบน้ำ ต้องมีพนักพิงที่มั่นคง และราวจับที่ด้านข้างของที่นั่ง บริเวณที่อาบน้ำ	○	●	●	v	v	●	v	v
ก๊อกน้ำเป็นชนิดก้านโยก ก้านหมุน หรือระบบอัตโนมัติ	●	●	●	●	●	●	●	●
มีราวจับตั้งแต่ประตูไปจนถึงโถส้วมและบริเวณที่อาบน้ำ	○	v	v	v	v	○	v	v
มีระบบไฟฟ้าส่องสว่าง มีหลอดไฟติดตั้งไว้ ทั้งในส่วนที่นอน ห้องน้ำ และพื้นที่ใช้สอยทั่วไป	●	●	●	●	●	●	●	●
หมายเหตุ ● = มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามที่มาตรฐานกำหนด ○ = มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามที่มาตรฐานกำหนดในบางตำแหน่ง ∅ = มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ไม่เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด								

จากการดำเนินการสำรวจสภาพกายภาพปัจจุบันของอาคารเรือนนอน 8 กรณีศึกษา พบว่ามีประเด็นหลักที่ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่สอดคล้องตามมาตรฐานด้านสถานที่ ในกฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ประเภทยุทธศาสตร์การดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563 สามลำดับแรกอยู่ในหมวดห้องน้ำ คือ

- ขาดราวจับตั้งแต่ประตูไปจนถึงโถส้วมและบริเวณที่อาบน้ำ เนื่องจากห้องน้ำของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐเป็นห้องน้ำรวม ซึ่งมีห้องสุขาภายในหลายห้อง จึงพบว่า มีการติดตั้งราวจับบริเวณประตูไปจนถึงโถส้วมภายในห้องสุขา แต่ไม่พบการติดตั้งตั้งแต่ประตูทางเข้าห้องน้ำ จนถึงประตูห้องสุขา
- ราวจับที่ด้านข้างของอ่าง เนื่องจากผู้สูงอายุที่สามารถใช้งานอ่างล้างหน้าส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มแข็งแรง บริเวณอ่างล้างหน้าส่วนใหญ่จึงไม่พบราวจับเพื่อพยุงตัวขึ้น
- พนักพิงที่มั่นคงและราวจับที่ด้านข้างของที่นั่งบริเวณที่อาบน้ำ เนื่องจากห้องอาบน้ำเดิมไม่รองรับการใช้งานแบบนั่งอาบ สถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐส่วนใหญ่ จึงใช้เก้าอี้พลาสติกแบบมีที่วางแขน ทดแทนการติดตั้งราวจับบริเวณที่อาบน้ำ

เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ สำหรับอาคารเรือนนอนของผู้สูงอายุกลุ่มช่วยเหลือตัวเองได้ ให้มีความเหมาะสมสำหรับการบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และอายุยาวนานขึ้น

แนวทางการปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จากผลการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพจากความคิดเห็นของผู้ปกครองและผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ เมื่อวิเคราะห์ด้วยวิธีการอุปนัยเชิงภาพรวมได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐมี 3 ปัจจัยสำคัญที่ควรพิจารณาคือ 1) ปัจจัยด้านพื้นที่ เนื่องจากสถานสงเคราะห์คนชรามีสถานที่บางแห่ง 2) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง) และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ เชียงใหม่ ตั้งอยู่ในเขตเมืองล้อมรอบด้วยอาคารบ้านเรือน ส่งผลให้พื้นที่ที่มีจำกัดไม่สามารถขยายพื้นที่ในแนวราบ และการปรับปรุงอาคารประสบปัญหาในเรื่องขนาดพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุง ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการจัดสภาพแวดล้อมให้สามารถใช้งานพื้นที่ได้อย่างเป็นสัดส่วนและมีประสิทธิภาพมากที่สุด 2) ปัจจัยด้านงานโครงสร้าง เนื่องจากสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐทั้ง 8 กรณีศึกษา ใช้งานอาคารเรือนนอนมาเป็นระยะเวลานานหลายสิบปี พบการทรุดตัวของอาคารเรือนนอนในสถานสงเคราะห์คนชรามีสถานที่ศรีตรัง และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ การปรับปรุงในส่วนที่อาคารทรุดตัว อาจส่งผลให้ความเสียหายมากขึ้น จึงจำเป็นต้องซ่อมแซมหรือสร้างใหม่ ในบางส่วนก่อนการปรับปรุง นอกจากนี้ สถานสงเคราะห์คนชรามีสถานที่ธรรมปกรณ์ (วัดม่วง) และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค มีโครงสร้างอาคารเรือนนอนเป็นไม้เสื่อมโทรม จากความชื้น และอายุการใช้งาน การปรับปรุงอาคารจึงต้องมีการประเมินสถานะของโครงสร้างไม้ทั้งหมดในอาคารก่อนดำเนินการปรับปรุง 3) ปัจจัยด้านงบประมาณในการปรับปรุงอาคาร เนื่องจากสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐทั้ง 8 กรณีศึกษา ขาดการสำรวจและการประเมินอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงอาคารไม่เพียงพอ ทำให้พบสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ลิฟท์ถูกติดตั้งในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค แต่ไม่ถูกใช้งาน สถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐจึงควรจัดทำแผนการสำรวจและประเมินอาคารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถจัดสรรงบประมาณได้เพียงพอและเหมาะสม

ตาราง 4 แนวทางการปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ผลการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพจากความคิดเห็นของผู้ปกครองและผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐ

ปัจจัยด้าน	รายการที่ควรปรับปรุง	แนวทางการปรับปรุงแก้ไขทางกายภาพ
พื้นที่	พื้นที่ไม่เพียงพอสำหรับแยกเป็นสัดส่วน	อาจใช้ผ้าม่าน หรือแผงกั้นในการแบ่งพื้นที่ ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด ออกเป็นสัดส่วนทดแทนการขยายพื้นที่
	พื้นที่เก็บของสำหรับผู้สูงอายุ	ติดตั้งชั้นวางของ ตู้เก็บของ ให้เพียงพอ และสะดวกต่อการควบคุมดูแล เช่น ตู้พลาสติกใส ทั้งนี้ อาจรณรงค์ให้ผู้สูงอายุเก็บของที่จำเป็นจริง ๆ ร่วมด้วย
โครงสร้าง	พื้นไม่เรียบเสมอกัน	ในกรณีพื้นห้องน้ำชำรุดเนื่องจากอาคารทรุด ต้องเสริมฐานราก แล้วจึงปรับปรุงพื้นใหม่ ให้มีความลาดเอียงอยู่ที่ 1:200 เพื่อการระบายน้ำที่ดี
	ฝ้าเพดานชำรุดทำให้มีน้ำฝนรั่วซึม	กรณีฝ้าเพดานร้าว ให้ทำการซ่อมแซมรอยร้าว กรณีน้ำรั่วจากหลังคา ให้ทำการซ่อมแซมหลังคา
	สิ่งอำนวยความสะดวกติดตั้งในตำแหน่งที่ใช้งานไม่สะดวก	ย้ายไปยังตำแหน่งที่เหมาะสม หรือจัดสภาพแวดล้อมข้างเคียงให้เอื้ออำนวยต่อการใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ๆ
งบประมาณ	สิ่งอำนวยความสะดวกขาดการบำรุงรักษา	ต้องพิจารณาดำเนินการสิ่งอำนวยความสะดวกชนิดที่ทนทาน รองรับการใช้งานจากผู้สูงอายุหลายประเภท

ตาราง 5 แนวทางการปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จากผลการสำรวจถึงอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการทุพพลภาพ และคนชราตามมาตรฐานด้านสถานที่ ในกฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563

รายการที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน	แนวทางการปรับปรุงแก้ไข
ราวจับตั้งแต่ประตูไปจนถึงโถส้วมและบริเวณที่อาบน้ำ	ติดตั้งราวจับให้สูงจากพื้นในระยะ 80 - 90 ซม. ยาวต่อเนื่องตั้งแต่ประตูไปจนถึงโถส้วมและบริเวณที่อาบน้ำ
ราวจับที่ด้านข้างของอ่าง	ติดตั้งราวจับในแนวนอนแบบพับเก็บได้
ต้องมีพนักพิงที่มั่นคง และราวจับที่ด้านข้างของที่นั่งบริเวณที่อาบน้ำ	อาจใช้เก้าอี้แบบมีพนักพิงและพนักแขนติดตั้งในบริเวณอาบน้ำร่วมกับ การติดตั้งราวจับที่ผนัง
ความกว้างของทางเดินน้อยกว่า 90 เซนติเมตร	พิจารณาย้ายเครื่องเรือนไปยังที่อื่น หรือลดจำนวนเพื่อเพิ่มพื้นที่ระยะทางเดิน
มีธรณีประตูและมีพื้นต่างระดับ	ติดตั้งทางลาดที่มีความชัน 1:1 หรือ 45 องศา ที่ธรณีประตูและพื้นต่างระดับ
มีน้ำขังบนพื้นห้องน้ำ	ปรับระดับความลาดเอียงของพื้นให้มีค่าอยู่ที่ 1:200 เพื่อการระบายน้ำที่ดี
โถส้วมชนิดนั่งยอง	ควรปรับเป็นชนิดนั่งราบและติดตั้งราวจับช่วยพยุงตัว

การอภิปรายและสรุปผลการศึกษา

ข้อมูลสภาพแวดล้อมทางกายภาพปัจจุบันของสถานสงเคราะห์คนชราภาคีรัฐจากความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์คนชราภาคีรัฐ พบว่า ปัญหาการใช้งานส่วนใหญ่เป็นประเด็นด้านความปลอดภัยทางกายภาพ ซึ่งเกิดจากปัจจัยด้านโครงสร้างกายภาพ และข้อจำกัดด้านพื้นที่ ซึ่งแก้ไขได้ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมภายใต้ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ร่วมกับการวางแผนในการปรับปรุง ส่วนปัญหาการใช้งานในประเด็นการเข้าถึงและความสะดวกในการใช้งาน เกิดจากโครงสร้างกายภาพที่มีอยู่ ทำให้ผู้สูงอายุมีความยากลำบากในการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ การแก้ไขจำเป็นต้องมีการต่อเติม หรือปรับปรุงโครงสร้างเดิม และปัญหาการใช้งานในประเด็นการดูแลรักษา เกิดจากปัจจัยด้านงบประมาณ ซึ่งการเลือกใช้วัสดุทางกายภาพที่ทนทานจะช่วยลดงบประมาณในการบำรุงรักษาได้อีกทางหนึ่ง

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานสงเคราะห์คนชราภาคีรัฐ กับกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2563 พบว่า หมวดพื้นที่ให้บริการ มีลักษณะทางกายภาพค่อนข้างเป็นไปตามมาตรฐาน คือ มีทางเข้า-ออกที่สะดวก สถานที่สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีการแบ่งเขตพื้นที่บริเวณที่ให้บริการอย่างชัดเจน มีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับการประกอบกิจกรรม หรือสันทนาการที่หลากหลาย โดยมีพื้นที่ระเบียงสำหรับผู้สูงอายุนั่งภายนอกในทุกเรือนนอน เครื่องเรือนมีความปลอดภัยในการใช้สอย พบเพียงทางเดินภายในห้องนอนบางระยะไม่ถึง 90 ซม. เนื่องจากความจำเป็นในการรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นภายใต้ความจำกัดด้านพื้นที่ ทั้งนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแข็งแรงที่ไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องพยุงเดิน ระยะทางเดินที่ต่ำกว่า 90 ซม. จึงไม่เป็นปัญหาต่อผู้สูงอายุนัก ส่วนในหมวดประตูพบธรณีประตูในบางตำแหน่ง ซึ่งแก้ไขได้โดยการเสริมทางลาด และหมวดที่พบว่า มีลักษณะไม่เป็นไปตามมาตรฐานมากที่สุดคือ หมวดห้องน้ำ โดยพบว่า ยังคงขาดราวจับในหลายจุด ทั้งนี้ การปรับปรุงอาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากจะต้องมีการปรับปรุงที่อาจกระทบต่อโครงสร้างของอาคารที่ใช้งานมาอย่างยาวนานหลายสิบปี

แนวทางการปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมทางกายภาพ นอกจากปรับปรุงให้มีลักษณะทางกายภาพเป็นไปตามข้อกำหนดตามมาตรฐานแล้ว ควรคำนึงถึงความสะดวกในการใช้งานตามหลักแนวคิดการออกแบบสำหรับทุกคน (Universal Design) ด้วย โดยเมื่ออ้างอิง งานวิจัยการจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ในทัศนะของผู้ปฏิบัติงาน (จิรวุฒิ ศิริรัตน์, 2546) กล่าวไว้ว่า ราวจับสามารถช่วยลดอุบัติเหตุของผู้สูงอายุได้มากที่สุด ดังนั้นนอกจากการติดตั้งราวจับตามมาตรฐานกำหนด การเพิ่มเติมราวจับในตำแหน่งที่ผู้สูงอายุใช้งานประจำอย่างระเบียบภายนอก หรือพื้นที่ภายนอกโดยรอบอาคารเรือนนอน จะสามารถช่วยกระตุ้นการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุได้อีกด้วย นอกจากนี้ การปรับปรุงขนาดห้องพัก

รวมในอาคารเรือนนอน โดยการเพิ่มขนาดห้องพักรวมจากประมาณ 7-8 ตร.ม./คน ให้เป็นไปตามที่แนะนำในงานวิจัยมาตรฐานขั้นต่ำของพื้นที่ห้องพักและพื้นที่ส่วนกลางของสถานดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (กิตติธอร์ ศิริสุข, 2563) ที่ประมาณ 10 ตร.ม./คน นับเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกสะดวกสบายและมีพื้นที่ส่วนตัวเพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

- เนื่องจากสถานสงเคราะห์คนชราภาครัฐส่วนใหญ่เป็นอาคารเก่าแก่อายุหลายสิบปี ต้องอาศัยการพิจารณาอย่างรอบคอบในการปรับปรุงอาคารแต่ละครั้ง รัฐจึงควรมีการจัดสรรผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปรับสภาพแวดล้อม และจัดสรรงบประมาณให้กับสถานสงเคราะห์คนชรา ให้มีลักษณะตามกฎกระทรวง
- ควรมีการกำหนดสัดส่วนพื้นที่ตามการดูแลและการบริการออกเป็นส่วน ๆ ตามภาวะสุขภาพที่แตกต่างกัน เช่น การแยกห้องพักสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแลแบบประคับประคองจากผู้สูงอายุกลุ่มพึ่งพาตนเองได้
- ควรมีการออกแบบโดยคำนึงถึงพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุ ที่มีภาวะสมองเสื่อม หรืออาการหลงโดยเฉพาะ

บรรณานุกรม

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566a). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2566.

<https://www.dop.go.th/th/know/1>

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566b). สถิติผู้สูงอายุผู้ใช้บริการภายในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ.

<https://www.dop.go.th/th/know/1>

กระทรวงมหาดไทย. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2548). มาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ.

https://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/stan16/16.htm

กิตติธอร์ ศิริสุข. (2563). มาตรฐานขั้นต่ำของพื้นที่ห้องพักและพื้นที่ส่วนกลางของสถานดูแลผู้สูงอายุระยะยาว. คณะ

สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิรภูมิ ศิริรัตน์. (2546). การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในทัศนะของผู้ปฏิบัติงาน [วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไตรรัตน์ จารุทัศน์. (2561). การออกแบบเพื่อทุกคน. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีรยา ทัดตากร. (2547). การใช้พื้นที่ภายนอกอาคารในโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์

คนชรabanbangcae กรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2563). สถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มี

ภาวะพึ่งพิง. <https://asa.or.th/laws/news20200807/>

สำนักงบประมาณ. (2552). มติคณะรัฐมนตรีให้หน่วยงานราชการสำรวจและจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการเข้าถึง

ได้ (นร 0506/ว(ล)6016). https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2552/21993115.pdf

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย.

https://ipsr.mahidol.ac.th/post_research/

Jones, K., & Fowles, A. J. (1984). *Ideas on institutions: Analysing the literature on long-term care*.

Cambridge University Press.

WHO. (2015). *World report on ageing and health*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565042>